

Ի Օ Մ Ն Ա Կ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՀԱՆԴԻՍ ՇԱՐԱԹԱԿԱՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

Թիւ 43

1888

Յուլիս 5

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՃԱՇՈՒ ԱԻԵՏԱՐԱՆ ԸՍՏ ՄԱՏԹԷՈՍԻ

ԺԲ. 1—12:

«Յայնժամ զնաց Յիսուս ընդ արտորայսն նոցա ի շաբաթու: Եւ աշակերտքն քաղցեան եւ սկսան նասկ կորզել եւ ուտել: Փարիսեցիքն իբրեւ տեսին, ասեն ցնա. ամաւասիկ աշակերտքն քո զործեն, զոր ոչ եւ արժան զործել ի շաբաթու »:

Յիսուս արտերու մօտէն կանցնի, իւր աշակերտներն որ անօթեցած էին, սկսան ցորենի հասկեր փրցնել եւ ընդ ավին չիելով ուտել: Այս կը նշանակէ թէ Յիսուսի աշակերտք այնքան աղքատ էին, որ կարօտ կը մնան մինչեւ իսկ ցորենի հասկերու, զի չունէին պաշար պարէնի: Յիսուս արտերու մօտէն կանցնի, անշուշտ ի նշանակ փրկութեան այն հոգւոց, որք ընդունելով Աւետարանի փրկարար վարդապետութիւնը, նման ատոք հասկերու, պիտի ծաղկէին իւր արքայութեան մէջ: Այս մտօք միթէ չէ՞ր ըսած երբեմն իւր աշակերտներուն. « Տեսէք զարտորայսն, զի սպիտակացեալ են եւ ի հունձս հասեալ » եւ թէ « Հունձք բազում են », Հունձն, այն մարդկութիւնն էր, որ պիտի ընդունէր Աւե-

տարանը, եւ աշակերտք այժմէն իսկ աստուածային խորհրդաւոր իմն տնօրինութեամբ սկսան հասկ կորզել, այսինքն կորզել զմարդիկ ի մեղաց աշխարհէն :

Փարիսեցիք, որք ամէն մանրմունք բաներու մէջ խծածող էին, կը գայթակղին : Կը գայթակղին ոչ թէ աշակերտներու այս գործը գողութիւն նկատելով, զի Օրէնքը ներած էր, « Մի մանգալ յոճ արկանել, այլ միայն հասկ կորզել », այլ թէ չաբաթու պղծութիւն համարելով եւ թէ նախ օրէն էր յետ արմտեաց օրհնութեան ի քահանայից, ժողովրդեան մօտիլ ի հունձս : Եւ որովհետեւ տակաւին այս օրհնութիւնը կատարուած չէր, ուստի գայթակղական կը կարծէին աշակերտաց այս գործը :

Սակայն Յիսուս ցոյց տալու համար թէ իւր աշակերտաց այս գործն այնքան մեղադրանաց արժանի բան մը չէ, կը պատասխանէ. « Դուք կարգացած չէ՞ք, ինչ որ Դաւիթ ըրաւ, երբ անօթեցաւ, եւ նոքա որք իւր հետ էին : Ի՞նչպէս մտաւ Աստուծոյ տունը եւ Առաջաւորութեան հացը կերաւ, որուն ներելի չէր, եւ ոչ նոցա, որք իւր հետ էին » : Դաւթի անունը Հրէից մէջ մեծ էր, ուստի Յիսուս Դաւթի եւ նորա ընկերաց օրինազանցութեան մէկ գործը կը յիշէ : Դաւթ թէ եւ մարգարէ էր, այլ ոչ քահանայ, բայց որպէս զի փարիսեցիք յիշատակելով Դաւթի ՕՅՈՒՄՆ ի թագաւորութիւն, չպատճառաբանեն, Յիսուս կը յիշատակէ նորա ընկերներն եւս, որք ոչ մարգարէ էին եւ ոչ ունէին թագաւորական օծումն շնորհաց, ուստի երբ Դաւթի նման ի կրօնս անուանի նախանձայոյց մը՝ բնական հարկին առջեւ խոնարհելով կը պղծէ չաբաթը, ուրեմն աշակերտք եւս մեղադրելի չէին, զի մղուած էին յայն գործ բնական պէտքէ ստիպուած :

Սպա տէր Յիսուս ուրիշ օրինակ մը եւս կը բերէ. « Չէ՞ք լսած Օրէնքէն, թէ չաբաթ օրերը քահանայք տաճարին մէջ կը պղծեն չաբաթը, եւ անմեղ են » : Ո՛վ մեծի իմաստութեան Տեսառն : Նա ինքն Յիսուս քահանաները մասնանիչ ի ցոյց կը հանէ, որք չաբաթ օրերը թլփատութիւն կը կատարէին, փայտ կը կոտրէին, խարոյկ կը վառէին, կը զոհադործէին, զոհին ճարպն ու արիւնը ի սեղան կը հանէին եւայլն,

արդ սոքա անբամբաս կը մնան, էր ուրեմն բամբասուին աշակերտք Յիսուսի: Ուրեմն փարիսեցւոց գայթակղութիւնը կեղծ էր, արդիւնք էր այն ատեղութեան զոր ունէին առ Յիսուս, եւ փարիսեցիք այս մեղադրանքն ըրին Յիսուսի փայլուն պատիւն միամիտ ժողովրդեան առջեւ նսեմելու համար: Այլ սակայն Յիսուս առիթէն օգուտ քաղելով, աւելի ծանր խօսք մը կարտասանէ, ծանր փարիսեցի սկանջներու. « Բայց կըսեմ ձեզ, թէ տաճարէն աւելի մեծը կայ հոս », այսինքն քահանայութեան եւ տաճարին Տէրը կայ հոս. — ՃՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԷՆ ԵՒ ՈՅ ՕՐԻՆԱԿԸ:

Յիսուս անմիջապէս Ս. Գրքէն վկայութիւն մը եւս յիշելով կը կարկէ լսողներին փարիսեցի բերանները. « Եթէ գիտէիք, զի՞նչ է, զողորմութիւն կամիմ եւ ոչ զզոհ, ապա ոչ դատապարտէիք դուք զանպարտսն »: Քահանայք անմեղ կը համարուին որք չաբաթը կը պղծեն տաճարին մէջ, զոհի գործը նախընտրելով, մինչդեռ բերանն Աստուծոյ խօսած էր թէ ողորմութիւնն պատարագէ աւելի մեծագոյն է՝ ողորմութիւնն Աստուծոյ հաճելի է զոհէ աւելի: Յիսուսի աշակերտք մարդկային ընդհանուր ժողովրդոց ողորմութեան գործին համար Յիսուսի ետեւէն գնացած էին, անօթի կը պտտէին Յիսուսի հետ, եւ այն եւս անտրտունջ, սրպէսզի օր մը անօթի մարդկութիւնը կշտացնեն Աւետարանի հոգեպարար հացովը:

Ի վերջոյ Յիսուս յապշութիւն փարիսեցւոց եւ ի կորանս՝ իւր աստուածային փառքը, մեսիայական այս գերագոյն շնորհն հրապարակաւ ի հանդէս հանելով, համարձակօրէն կը կնքէ իւր խօսքը. « Զի տէր է չաբաթու Որդի մարդոյ »⁽¹⁾:

Վ.

Գ. ԺՈՂՈՎ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ

Ի սկզբան քրիստոնէութեան եկեղեցին խաղաղութեամբ կը յառաջագիմէր: Չկային բնաւ մոլորութեան ձայներ, որ վիշտ պատճառէին Առաքելոց: Ամենեցուն մի էր հաւատ, մի

(1) Տես եւ ի Խօսնակ, յերես 81-82:

վարդապետութիւն, այլ սակայն Առաքելոց սիրտք աղէխարչ մորմոքեցան, երբ լեցին թէ Հրէութենէ ի Քրիստոնէութիւն դարձած հաւատացեալք, մանաւանդ յԱնտիոք, կը պնդէին Քրիստոնէութիւնն ընդունելով հանդերձ՝ Հրէութիւնը, այսինքն Մովսիսական օրինաց սովորութիւնները, մանաւանդ թլփատութիւնը պահպանել, այսինքն թլփատել հեթանոսութեան լուծէն հազիւ նոր ազատուած հաւատացեալները եւ Հրէութեան լուծին ենթարկել: Հրէից այս յանդգնութիւնն՝ էր ի թոյլտուութենէ Առաքելոց, որք չձանրանալու համար Հրեայ հաւատացելոց սրտին վրայ, որ կը բարախէր տակաւին աղքատիրական մոլեռանդութեամբ, աչք կը գոցէին եւ մինչեւ իսկ երբեմն կը համակերպէին Հրէական օրինաց պահպանութեան, այս կարգէն էր Պետրոս եւ մինչեւ իսկ Բառնաբաս, որոց նպատակն էր սիրաշահել հաւատացեալ Հրեաները, եւ տակաւ առ տակաւ թօթափել տալ Հրէական լուծը, մինչդեռ Պօղոս ընդհակառակն կը պնդէր, եւ խիզախօրէն կը մաքառէր ընդդէմ այս սիրաշահողական ընթացքի, զոր մինչեւ իսկ կեղծաւորութիւն կը հռչակէր:

Կռիւր յԱնտիոք սկսաւ, ուր առաջին անգամ հեթանոս հաւատացեալք Քրիստոնէոյ անունը կրելով խաղաղօրէն կապրէին: Հրեայ Քրիստոնեայներ ⁽¹⁾ հոն գալով, կը պնդեն

(1) Կաւանդուի թէ Կերինթոս էր այս վարդապետութեան աղանդապետ, որմէ շատ ճառապետացաւ Պօղոս: Կը վարդապետէր սա թէ աշխարհիս արարիչն Աստուած չէ, այլ հրեշտակ: ԶՅիսուս կը համարէր ոչ որդի Աստուծոյ, այլ տիեզերաց արարչին (հրեշտակի) որդի, որ Յովսէփէն եւ Մարիամէն սոսկ մարդ ծնաւ, որոյ վրայ իջաւ Հոգին ի Յորդանան, ի նմանութիւն ադամնոյ: Թէեւ Յիսուս մկրտեցաւ, ճառապետացաւ եւ մեռաւ. քայց Քրիստոս, այսինքն Հոգին՝ որ ի Յորդանան առաւ Յիսուս, անչարչար եւ անմահ էր միշտ: Սա իբրեւ կասաղի Հրեայ, Քրիստոնէութեան հետ մէկտեղ Մովսիսական օրէնքն ամբողջապէս գործադրել կը պնդէր ի փրկութիւն եւ ի ժառանգութիւն արքայութեանն Աստուծոյ: Սա կը հռչակէր թէ ինքն ունի շնորհ իմն գերագոյն, մինչ զի արժանի լինել մերթ ընդ մերթ տեսչան հրեշտակին, զոր արարիչ տիեզերաց կը դաւանէր: Սա կը պնդէր թէ Քրիստոսի թագաւորութիւնն աշխարհիս վրայ միայն հազար տարի պիտի տեւէ, եւ ապա կ'առաւած աշխարհի, այսինքն յաւրութիւն մեռելոց: Այս հազարամեայ թագաւորութեան ասնն արդար մարդիկ լիով պիտի վայելին ամէն բարիք եւ հեշտութիւն մարմնոյ, եւ թէ պիտի վերանորոգուին երուսա-

Թէ հեթանոսութենէ վերադարձողք պէտք է որ ենթարկուին Հրէական խտրութեանց ու թշուառութեան լուծին : Հեթանոս հաւատացեալք ճարահատած Պօղոսն ու Բառնաբասը յերուսաղէմ կը յղեն առ Առաքեալս :

Պօղոս եւ Բառնաբաս հապիւ թէ կը մտնեն յերուսաղէմ, Հրեայ փարիսեցի հաւատացեալներ, պնդագոյն ձայն կը բառնան առ Առաքեալս, որ Քրիստոնեայ հեթանոսները թշուառութիւն եւ պահէն Մովսէսի օրէնքները : Առաքեալք ի փողով կը գումարին, եւ Պետրոս նախ խօսք առնելով, կը խօսի այսպէս . « Ով եղբայրներ, դուք ինքնին գիտէք, Թէ ձեր մէջ նախ եւ առաջ Աստուած զիս ընարեց, իմ բերնովս Աւետարանը քարոզել հեթանոսաց եւ հաւատալ տալ : Գործք. Ժ . 20 : ԺԱ . 12 : Եւ որտաքէան Աստուած չգրկեց զնոսա իւր շնորհքէն, տալով նոցա զՀոգին սուրբ, ինչպէս մեզ տուաւ, եւ ամենեւին խափր չգրաւ նոցա եւ մեր մէջ, սըրբելով նոցա սիրաբ հաւատովք . ուրեմն ինչո՞ւ զԱստուած կը փորձէք, աշակերտաց (հեթանոս Քրիստոնէից) պարանոցին վրայ լուծ դնելով, զոր ոչ մեր հայրերն եւ ոչ իսկ մեք կըրցինք վերցնել, այլ միայն շնորհօքն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի կը հաւատամք Թէ այդ լուծէն ազատուած եմք, ինչպէս եւ նոքա (հեթանոս Քրիստոնեայք) » :

Պետրոսէն յետոյ Պօղոս եւ Բառնաբաս խօսք առնելով՝ պերճախօսութեամբ մի առ մի կը թուեն այն սքանչելիքներն, զոր Աստուած իրենց ձեռամբ ի գործ դրաւ հեթանոսաց ի Քրիստոս դարձին համար, որոցմէ յետոյ Երուսաղէմի եպիսկոպոսն Յակոբոս առաքեալ կը յարէ . « Ով եղբայրներ, լսեցէք ինձ, Պետրոս հաստատեց Թէ ի՞նչպէս Աստուած հաղէմ եւ տաճարն, եւ Մովսիսական զոհերն ու Հրէական քոյր սովորութիւնք պիտի զօրժադրուին կէս առ կէս : Այս աղանդին հետեւողք անլանուեցան նաեւ Հագարա՞նք » :

Կը պատմուի թէ Յովնաննէս առարեալ ի բաղանիս մտած ասեմ լսելով թէ Կերինթոս հոն է, կը մեկնի անսի ըսելով . « Փախչինք աստի, զի մի գուցէ այս բաղնիքն, ուր կը գտնուի Կերինթոս՝ ճշմարտութեան թշնամին, փլչի կործանի, եւ մեր մնամք ծածկուած փլատկաց տակ » : Պօղիկապոս վկայ, եպիսկոպոս Զմիւռնիոյ, աշակերտ նոյն իսկ Յովնաննու, աւանդողն է այս պատմութեան » :

ձեցաւ հեթանոսներէն իրեն ժողովուրդ առնուլ: Եւ այս բանին մարգարէից խօսքերը կը միաբանին, որպէս գրուած է. այսուհետեւ պիտի դառնամ եւ Դաւթի ընկած ու կործանուած տունը պիտի շինեմ, պիտի վերականգնեմ, որպէս զի մնացորդք մարդկան Տէրը խնդրեն, եւ բոլոր հեթանոսք՝ որոց վրայ անունս կ'ընծաւ է, կըսէ Տէր, որ կընէ այս ամէնը: Ի սկզբանէ անտի Աստուծոյ գործերն յայտնի են: Ուստի ես խղճի օրէնք կը համարիմ չնեղել զնոսա, որք հեթանոսութենէ առ Աստուած կը դառնան: Այլ միայն գրել նոցա, որ խորշին կուոց կերակրէն, պոռնկութենէ, մեռելոսիէ եւ արիւնէ»:

Ժողովն համակերպեցաւ այս յայտարարութեան, եւ հրէամիտ հաւատացելոց սրտերը հանդարտելէ յետոյ, Պօղոսի եւ Բառնաբասի հետ Յուդա եւ Շիլղա առաքեալները յԱնտիոք յղեց սոյն թուղթով. «Առաքեալք եւ երիցունք եւ եղբարք, յԱնտիոք եւ ի Սիրիա եւ ի Կիւլիիա եղբարցդ, որ ի հեթանոսացդ էք, ողջոյն: Որովհետեւ լսեցինք թէ ոմանք իբր թէ մենէ՛ զձեզ շրթած եւ խախտած, այսինքն դայթակղեցուցած են, հրամայելով ձեզ թլիփատել եւ պահել հին օրէնքը, որոց մեք հրամայած չեմք, հաճոյ թուեցաւ մեզ բոլորիցս եւս, Պօղոսի եւ Բառնաբասի՝ մեր սիրելեաց հետ Յուդա եւ եւ Շիլղա յղել առ ձեզ, մարդիկ՝ որք Յիսուս Քրիստոսի անուան համար իրենց անձը մատնեցին, որք ձեզ պիտի քարուղեն ճշմարիտը: Որովհետեւ հաճոյ թուեցաւ սուրբ Հոգւոյն եւ մեզ եւս, աւելի բեռ չդնել ձեր վրայ, բայց ի սա կարեւոր բաներէն, այն է խորշիլ կուոց զոհել, խղլուած ու արիւնոտ (հում) մսերէն ուտել, եւ պոռնկութենէ: Եթէ դուք այս բաներէն զգուշանայք, աղէկ բան կընէք. ողջ եղիք »:

Առաքելոց սոյն թուղթն իւր փառաւոր արգիւնքն ունեցաւ, վասն զի հրէամիտ վարդապետութիւնք եւ ընդ նոսին հինն, որ ստուեր եւ օրինակ էր նորոյն, բոլորովին ի բաց մերժեցան, եւ նախնական Եկեղեցին հանդարտեցաւ: Այս ժողով գումարեցաւ յամի Տեառն 51, յիններորդ ամի Կղոդեայ կայսեր Հռովմայեցւոց:

Առաքելական այս երեք ժողովներէն զատ ⁽¹⁾, որոց վերջինին — Գ. ին մէջ բոլոր Առաքեալք ներկայ չէին, զի ցըրուած էին ի սփիւռս աշխարհի, Հայոց եկեղեցին կը տօնէ երեք, այն է Նիկիոյ, Կոստանդնուպոլսոյ եւ Եփեսոսի ժողովները, եւ կը դաւանի սուրբ ժողովներ, վասնզի անդամք ժողովոցդ սուրբ եպիսկոպոսներ էին:

Վ.

ՀԱՆԳԱՆԱԿ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

«Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ»: Հաւատոյ այս Հանգանակն ամէն Քրիստոնեայ ամէն ատեն խաչակնքելով կարտասանէ:

ՀԱՆԳԱՆԱԿ ԼՈՒՍԱԻՈՐԶԻ

«Իսկ մեք փառաւորեացուք, որ յառաջ քան զյաւիտեանս երկիրպագանելով սրբոյ Երրորդութեանն եւ միոյ Աստուածութեանն՝ Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից»: Հաւատոյ այս Հանգանակը քահանայն ՄԻԱՅՆ կարտասանէ ի լուր ժողովրդեան:

ՀԱՆԳԱՆԱԿ ՆԻԿԻՈՅ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ⁽²⁾

«Հաւատամք ի մի Աստուած, Հայրն ամենակալ, յաւիրիչն երկնի եւ երկրի երեւելեաց եւ աներեւութից:

Եւ ի մի աէր Յիսուս Քրիստոս, յորդին Աստուծոյ, ծընեալն յԱսուծոյ Հօրէ միածին, այսինքն յէութենէ Հօր: Աստուած յԱստուծոյ, լոյս ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ, յԱստուծոյ ճշմարտէ ծնունդ եւ ոչ արարած: Նոյն ինքն ի բնութենէ ⁽³⁾ Հօր, որով ամենայն ինչ եղեւ յերկինս եւ ի վե-

(1) Առաքելական կանոնք, այս ժողովոց կաւանդուն, որք մինչև ցայսօր կը գտնուին ի Կանոնգիրս Եկեղեցւոյ եւ են ի յարգանս:

(2) Այս Հանգանակի մէջ տարբեր գրով նշանակուած բառերն յանուն Հռոմաւորչի յաւելուած են:

(3) Նիկիական «Համագոյ Հօր»:

բայ երկրի, երեւելիք եւ աներեւոյթ : Որ յաղաքս մեր մարդկան եւ վասն մերոյ փրկութեան իջեալ ի յերկնից, մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կասարեւալէս ի Մարիամայ սրբոյ կուսէն Հոգւովն սրբով (¹), որով էառ մարմին, հոգի եւ միս եւ զամենայն որ ինչ է ի մարդ՝ նեմատեսալէս եւ ոչ կարծեօք : Չարչարեալ, խաչեալ (²), քաղեալ, յերրորդ աւուր յարուցեալ, ելեալ ի յերկինս նովին մարմնովն (³) նստաւ ընդ աջմէ Հօր : Պաշտօն է նովին մարմնովն (⁴) եւ փառօք Հօր ի դատել զկենդանիս եւ զմեռեալս, որոյ քաղաւորութեանն ոչ զոյ վախնան :

Հաւատամք եւ ի Հոգին սուրբ (⁵), յանդն եւ ի կասարեւան, որ խօսեցաւ յՕրէնս եւ ի Մարգարէս եւ յԱւետարանս, որ էջն ի Յորդանան, քաղեաց զԱռաքեալն եւ բնակեցաւ ի սուրբսն :

Հաւատամք եւ ի Մի միայն, Անդհանրական եւ Առաքելական եկեղեցի : Ի մի մկրտութիւն, յապաւիստութիւն, ի քաւութիւն եւ ի բողոքութիւն մեղաց : Ի յարութիւն մեռելոց : Ի դատաստանն յաւիտենից հոգւոց եւ մարմնոց, յարեալութիւն երկնից, եւ ի կեանսն յաւիտենականս » :

Հաւատոյ այս հանգանակը ի Ս. Պատարագի սարկաւազը, իսկ ի Ժամերգութիւնս քահանայն կարտասանէ, սակայն յայնժամ եպիսկոպոսը կամ աւագերէցը կարտասանէ « իսկ մեք փառաւորեսցուք » ը, Աւետարանը համարելէ յետոյ :

Վ.

(¹) Կոստանդնուպոլսինը ունի. « Մարմնացաւ Հոգւով սրբով ի Մարեմայ կուսէն » :

(²) Կոստանդնուպոլսինը կը յաւելու. « Խաչեցաւ վասն մեր առ Պիղատոսիւ Պոնսացւով եւ թաղեցաւ » : Անպատեհ յիշատակութիւն հետանսի մը անուան :

(³) Կոստանդնուպոլսինը դնէ. « Նստի ընդ աջմէ Հօր » :

(⁴) Կոստանդնուպոլսինը դնէ. « Փառօք » միայն :

(⁵) Կոստանդնուպոլսինը կը շարունակէ այսպէս. « Տէր եւ կենդանաբար, ի Հօրէ բղխեալ, որ ընդ Հօր եւ ընդ Որդոյ երկրպագի, եւ ի միասին փառաւորի, որ խօսեցաւ ի ձեռն մարգարէիցն » :

Եւ ի սուրբ Կաթողիկէ եւ Առաքելական եկեղեցի : Խոստովանիմք զմի մկրտութիւն, ի թողութիւն մեղաց : Ակն ունիմք յարութեան մեռելոց եւ կենացն հանդերձեալ յաւիտենից. ամէն :

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

«Ի սկզբանէ արար Աստուած զերկին եւ զերկիր»:

Ուրեմն Աստուծոյ արարչագործութիւնն ի կանուխ ժամանակաց հետէ՝ էր համաձայն կարծեաց արդի երկրաբան գիտուններու: Պօղոս եւս կը վկայէ. « Հաւատովք կիմանամք զյաւիտեանսն Աստուծոյ խօսքով ստեղծուած, Եբր. ԺԱ. 2: Աստուծոյ արարչագործութիւնը կարգաւ տեղի ունեցաւ այսինքն վեց օրերու մէջ: Օր բառն եւս յաճախ կառնուի փոխանակ անորոշ ինչ ժամանակի, ինչպէս վասն ժամանակի գալստեան փրկչին մարմնով եւ ի միւսանգամ գալստեան նորա ի դատաստան, Ես. Բ. 12: Եզեկ. ԺԳ. Է: Յովհ. ԺԱ. 24: Ա. Թես. Ե. 2: Աստ օր բառը ժամանակի տեղ է, զի օր հրէերէն ժամանակի եւս կը նշանակէ: Աստուած որ կարողն էր ակնթարթի մը մէջ ստեղծել ամէն բան, կարգաւ գործեց, որպէս զի մեք եւս մեր խորհրդոց ու գործոց մէջ չափաւորութիւնն եւ կարգապահութիւնն մեզ առաջնորդ ունենամք միշտ:

«Եւ երկիր էր աներեւոյթ եւ անպատրաստ»:

Կարծողներ կան թէ տակաւին երկիրս չստեղծուած, այսինքն երբ երկիրս էր աներեւոյթ եւ անպատրաստ, լուսեղէն կամ հրեղէն երկինքը ստեղծուած էր, զոր Պօղոս երրորդ երկինք կը կոչէ, եւ երկնային հրեղէն ընակիւններն այն է հրեշտակք ստեղծուած էին: Այս կարծիքէն է Ներսէս Շնորհալի, որ կերգէ. « Բանն Աստուած ի սկզբանէ յոչնչէ ստեղծեց երկնից երկինքը եւ երկնային զօրաց անմարմին զուարթնոց դասը»: Հրեշտակաց նախստեղծութեան փաստ կը բերուի Աստուծոյ սա խօսքն եւս առ Յովր. «Երբ ստեղծուեցան ծեր տաղերն եւ բոլոր հրեշտակք ստեղծաց մեծաձայն օրհնեցին զիս, եւ բոլոր հրեշտակները զիս գովեցին»: Յովր. ԼԸ, 7: Հրեշտակք թուով շատ են, եւ են պատգամաւոր եւ նախախնամութեան հրամանաց կատարող առ մարդիկ: Հագեղէն են, այսինքն մեզ պէս չեն, Մատթ. ԻԲ. 50, Ունին այլեւայլ կարգ. Ես. Ե. 2-6: Եզեկ. Ժ. 1: Կող.

Ա. 16: Յայտ. ԺԲ. 7: Ըստ Դիոնիսիոսի Արիսպագացւոյ հրեշտակաց կարգն է այսպէս. առաջին՝ Աթոռք, երկրորդ՝ Սերովբէք, երրորդ՝ Քերովբէք, չորրորդ՝ Տէրութիւնք, հինգերորդ՝ Զօրութիւնք, վեցերորդ՝ Իշխանութիւնք, եօթներորդ՝ Պետութիւնք, ութերորդ՝ Հրեշտակապետք, իններորդ՝ Հրեշտակք. ընդամէնն ինն զատակարգ: Քրիստոս կը հրամայէ. «Զգուշանալ որ ոչ ոք արհամարհուի, վասն զի նոցա հրեշտակներն հանապազ կը տեսնեն իմ երկնաւոր Հօրս երեսը»: Ուրեմն մարդիկ ունին յատուկ հրեշտակներ, որք միջնորդի դեր եւս առ Աստուած կը կատարեն. չարախօս են առ Աստուած այն մարդուն համար, որ կարհամարհէ իրենց պաշտպանութեան տակ գտնուած ուրիշ մէկը, եւ բարեխօս են այն անձին համար, որ կը բարեբարէ այլում:

Երկիրս աներեւոյթ էր եւ անպատրաստ, եւ Աստուած զայն ստեղծելով եւ կազմակերպելով այս աշխարհի եւ մեր ժամանակի սկիզբը պիտի դնէր, արդ՝ որովհետեւ այն որ սկիզբ ունի, ունի եւ վախճան, ուրեմն աշխարհս եւս օր մը պիտի գտնէ իւր վախճան. — օր մեծի դատաստանին Աստուծոյ:

«Եւ Հոգի Աստուծոյ շրջեր ի վերայ օւրցը»:

Խորհրդաւորապէս կը սաւառնէր Աստուծոյ Հոգին, վասն զի մարդիկ օր մը ջուրէն պիտի ծնէին յորդեգրութիւն Աստուծոյ. աւասիկ մեր Շարականք. «Դուն ով Հոգի, որ ջուրց վրայ կենալով կստեղծէիր արարածները, ի ջուրս աւազանի իջնելով կը ծնիս այսօր Աստուծոյ որդիներ»: Դրիգոր Լուսաւորիչ եւս կը վարդապետէ. «Եւ ինչպէս յառաջագոյն կը շրջէր Հոգին ջրոց վրայ, նոյն օրինակ պիտի բնակի ի ջուրս (Աւազանի), եւ զնոսա պիտի ընդունի, որք անով կը ծնին»: յԱզաթ. յերես 175: Դաւիթ գուցէ յայս ջուր Աւազանի կականարկէ. «Զուրք, որ ի վերոյ քան զերկինս, օրհնեցէք զանուն Տեառն». Սաղմ. ԾԽԸ. 4:

Եւ ասաց Աստուած. եղիցի լոյս. եւ եղեւ լոյս:

Կարծողներ կան թէ Աստուած առաջին օրը լուսաւոր մարմին մը, գունդ մը ստեղծեց, ըստ օրինակի լուսեղէն

ամպոյն, որ կառաջնորդէր իսրայելացւոց անապատին մէջ։ Այդ լուսեղէն գնդէն Աստուած չորրորդ օրը առաւ ու ձուլեց արեւն ու լուսին եւ բոլոր աստղեր։ Այս կարծիքէն է ներսէս Շնորհալի. որ կերգէ։ «Անգոյ եւ սկզբնածին խաւարն հալածեցաւ առաջին օրը. այն պայծառ լոյսը չորրորդ օրը ի նիւթ արեւու հաւաքեցաւ, լուսինն եւ աստղք ի տիպ լուսոյ յօրինեցան»։ Նաեւ կարծողներ կան, թէ Աստուած առաջին օրը թէեւ արեւ, լուսին եւ աստղեր ստեղծեց, այլ սակայն չորրորդ օրը նոցա տուաւ ներգործութիւն երկրիս վրայ, այսինքն ամսական եւ տարեկան շարժումն, ամիսները եւ տարիները չափելու եւ տարւոյն չորս եղանակները ճշդելու, ինչպէս նաեւ մարդոց, անասնոց, բուսոց եւայլն վրայ ազդելու համար, եւ այս կարծիքը կը հիմնուի սա խօսքին վրայ թէ «Այս լուսաւորք պիտի լինին . . . մեկնել ի մէջ տունջեան եւ ի մէջ գիշերոյ, եւ պիտի լինին ի նշան, ի ժամանակս, յաւուրս եւ ի տարիս։ Եւ պիտի լինին ի լուսաւորութիւն ի հաստատութեան երկնից ծագել յերկիր»։ Այսինքն սոյն լուսաւորք իրենց լուսով ոչ միայն պիտի լուսաւորէին ստորայինները, այլ եւ ներգործել ի նոսա։

Վարդապետական կարծիք մը եւս կայ, որոյ գլխաւոր հեղինակն է Օգոստինոս. իբր թէ առաջին գիշերը իմանալու եմք սաղայէլեան խումբը, իսկ ցերեկը — լոյսը — հրեշտակաց դասը, որք իրարմէ զատուեցան ըստ բանին. «Եւ մեկնեաց Աստուած ի մէջ լուսոյն եւ ի մէջ խաւարին»։ Այս կարծիքը գուցէ բղխած լինի այն աւանդութենէ, թէ Սաղայէլեանք ապստամբեցան ընդդէմ Աստուծոյ ի սկզբան անդ արարչագործութեան աշխարհիս, թող որ Պօղոս առաքեալ եւս արդարները լուսոյ եւ ցերեկի որդի կը կոչէ, իսկ մեղաւորներն որդիք գիշերոյ եւ խաւարի. «Զի ամենեքին դուք որդիք լուսոյ էք եւ որդիք տունջեան. չեմք գիշերոյ, չեմք խաւարի»։ Ա. ԹԵՍ. Ե. Ծ։

Վ.

Թ Ղ Թ Ա Կ Ց Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ք

Սրտիս եւ հոգւոյս հետ խօսող Ձեր ազնիւ Խօսնական ընդունեցի : Համբարեցի սրտագին համբուրիւ , զովանայ հոգիս դորս վճիտ ջրով , որ խմանալեաց Եդեմի վտակներէն կը բղխէ :

Թող խօսէ առաւօտեան քաղցրիկ Խօսնակդ , որ տգիտութեան , մոլութեան , երկպառակութեան եւ անտարբերութեան մէջ թմրեալ վասպուրականցին արթննայ , դարաւոր քունն իւր աչերէն թօթալէ , կենաց առաւօտու հրաշագեղ լոյսն , ծայրակարմիր արեգական ճառագայթներն տեսնէ , վայելէ եւ արարչին փառք տայ :

Թող խօսէ՝ բարեխուսոյ Խօսնակդ , որ յոտից մինչ ի գլուխ մարմին դարձած կը բրականութիւնը՝ Եզեկիէլ մարգարէի տեսած անկենդան մարմնոց պէս հոգեւորի , կանգնէ զԵկեղեցի եւ Հայրենիք զարդարէ :

Թող երգէ Խօսնակդ , որ իմաստակ գիտնոցս դաս հասկընայ թէ , « Սկիզբն իմաստութեան երկիւղ Տեառն է եւ ստահպանութիւն ուստուիրանաց նորս » :

Թող երգէ Խօսնակդ , որ Հայ դպրոցական մանկտին լաւ հասկնայ . օտար ծաղիկ հոտ չունի , օտար ասաղեք լոյս չունին , օտար ջուրեր համ չունին : Թող հասկնայ որ ծառն արմատովն է ծառ , ծառովն է արմատ իւր հիմն է Արարատ : Վերջապէս թող երգէ , թող խօսէ եւ ազգային ամէն դասու վրայ կրօնի եւ ազգութեան լոյս սփռէ , որ կենդանանայ կանգնի Վասպուրականի դաշտաց մէջ ցրուած , փրուուած , չորցած Հայ ոսկերոտին . մարդ լինի , ընդհանուր մարդկութեան պիտանի անդամ եւ իւր վրայ իշխող բարեխնամ տէրութեան օգտակար :

ԴԻՈՆԵՍԻՈՍ ՔԷ . ՍԲՍՐՈՒՑ

Յունիս 14 , Վան

Ընդհանուր վկայութեամբ մեծ գործ մ'է Ձեր ձեռնարկ , եւ մեծ գործ մեծ մարդիկ միայն կարող են գործել , մեծ անուան տակ :

Հայաստանեայց բազմաշարժար Եկեղեցին աստ ի գաւառս, զգալապէս կարօտ եղած է Ձեզ նման հոգեշնորհ խօսուհի գրիչներու, զի թշուառացեալ ժողովուրդն այն է մեզ հովուելու կոչուած են այնպիսի հովիւներ, որք աննշան բացառութեամբ, կը լիայլին ընդհանրապէս, իրենց պաշտօնի եւ կոչման անգիտակցութեամբ, որով բազմիցս առիթ կը տրուի թերահաւատութեանց եւ գայթակղութեանց: Քաղաքացին ու շինականն, առ հասարակ, իբրեւ ոչխար հովուակորոյս, գայլերու ճիրանաց ենթարկուած են: Ծիգուիդ, Բողոքական խորամանկ որսորդք, ընդարձակ ճարակներ գտած, անյուսկաբար կը յափշտակեն: Ո՞ւմ փոյթ . . . մինչ միւս կողմէ նոր ազանդք թիւրերով Արարատեան դարաւոր Եկեղեցւոյ ուղղափառութիւն եւ առաքելականութիւն, նոր բաժանումներ, նոր հերձուածներ կ'սպառնան, եւ այս ընտանի որդեր նուազ թիւ մը չեն կազմեր դժբաղդարար:

Ձեր պատուական թերթ՝ իւր հոգեշունչ գրուածներով պաշտօն ունի հրահանգելու մեր Առաքելական եկեղեցւոյ զաւակունքն ի ճշմարիտ վարդապետութիւնս կրօնի եւ յուսումն Աւետարանի:

Փափաքելի է, որ ամէն Հայ ընտանիք բաղձայ ունենալ «Խօսնակն», որպէս զի սա իւր մայրական հարազատ ձայնիւն, խաւարի քունէն զարթուցանելով՝ հրաւիրէ իւր որդիքն ի գործ լուսոյ:

Ապրիք, չճտ ապրիք, զի գիտէք շնորհալի իմն կայուցանել Ձեր աշխատութիւն ի մի զօդերով ազգայինն ու կրօնականն: Ազգն կրօնին եւ կրօնն ազգին մէջ կը ձուլէք. եւ ինչ որ ազգային է, ի կրօնս կը պաշտէք . . . :

1888, Յունիս 11

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԲԱՐՈՒՆՅԱԿ

Աեբուսիս

ՊԱՇՏՏՈՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐԲԱՐԱՆԻ

Վերջին օրերս տպագրութեամբ 'ի լոյս ընծայեցաւ Հաստատանայց Առաքելական, Ուղղափառ, Սուրբ Եկեղեցւոյ Ս. Պատարագի Խորհրդատետրի Յունական Թարգմանութիւնը Հանդերձ մի յառաջաբանով ի ձեռն Յունագգի և Հայագէտ Մեծ. Տիմիթրաքի էֆէնտիի Չղաքիտէսի :

Ազգային Պատրիարքարանս պաշտօնապէս կը յայտարարէ թէ Խորհրդատետրի Թարգմանութիւնն միայն ներկայացեալ է Ազգ. Կրօնական Ժողովոյ. և Ամեն. Տ. Յարութիւն Սրբազան Պատրիարք միմիայն նոյն Թարգմանութիւնը վաւերացուցած է իբրեւ Հարազատ, որպէս կերեւի Ն. Սրբազնութեան 1888 Մարտ 22 եւ 727 Համար պաշտօնագրէն ուղղեալ առ նոյն Թարգմանիչ :

Յառաջաբանն բնաւ երբէք ներկայացեալ չէ Ազգ. Պատրիարքարանիս :

25 Յունիս 1888

Պատրիարք-Փոխանորդ

Պատրիարքարան Հայոց

ԴԵՈՐԳ Վ. ԻԹԻԻՃԵԱՆ

Ի Կ. Պօլիս

Ամենացաւալի բան է տեսնել թէ մինչդեռ գրական աշխարհն հսկայաքայլ կը յառաջագիմէ, Պն. Տիմիթրիոս Չղաքիտէսի ոոյն Յառաջաբանն կը կրէ ճշմարիտ տիպ Յունական ամբարտաւանութեան եւ միջնադարեան մոլեռանդութեան. ամբարտաւանութեան, զի կը քարոզէ թէ Հայք կրտսեր եղբարք են Յունաց եւ Գրիստոնէութիւնը նոցա պարտական. մոլեռանդութեան, զի կը ճգնի ապացուցանել թէ Հայք Գաղղիկոնի Ժողովոյն հետ ընդունած են նաեւ եօթն Ժողովներ :

Աւերորդ է ըսել թէ Հայք բաց ի նիկիոյ, Կոստանդնուպօլսոյ եւ Եփեսոսի Ժողովներէն՝ ուրիշ ո եւ է Ժողով Սուրբ եւ Ուղղափառ դաւանած չեն երբէք :

Պ.

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի Ն

Երէկ եկեղ. Համագումար ժողովն ըստ հրաւերի Գեր. Պատրիարքական Տեղապահ Աէֆէրեան Տ. Սիմէոն Ս. Արքեպիսկոպոսի ի նիստ գումարուելով պատրաստեց Պատրիարքական ընտրելեաց ցանկն ըստ տրամադրութեան Ազգ. սահմանադրութեան :

Յետ քուէարկութեան ժողովոյ զիւանը հետեւեալ տեղեկագիրը ստորագրելով յայնձնեց Գեր. Պատրիարքական Տեղապահին :

Գերապատիւ Սրբազան Տեղապահ

Նախագահ Եկեղեցական Համագումար ժողովոյ

Ըստ հրաւիրանաց Ձեր Սրբազնութեան Համագումար ժողովն գումարեցաւ այսօր ի պատրաստութիւն ցանկի Պատրիարքական ընտրելեաց : Թիւ հրաւիրելոցն էր քառասուն եւ հինգ , որք միահաղոյն մասնակցեցան քուէարկութեան :

Համագումար ժողովն յետ կազմելոյ զիւր գիւան , անմիջապէս քուէարկութեան ձեռնարկեց , որ ըստ քննչաց վկայութեան՝ հետեւեալ արդիւնքն ունեցաւ .

1.	Տ. Բարթողիմէոս	Ս. Արքեպիս.	Չամչեան	Բուէ	52
2.	Տ. Խորէն	»	Նար-Պէյ	»	22
3.	Տ. Խորէն	Ս. Եպիս.	Մխիթարեան	»	22
4.	Տ. Մատթէոս	»	Իզմիրլեան	»	17
5.	Տ. Հմայեակ	»	Դիմաքսեան	»	15
6.	Տ. Մկրտիչ	Ս. Արքեպիս	Խրիմեան	»	13
7.	Տ. Սիմէոն	»	Աէֆէրեան	»	13
8.	Տ. Խորէն	Ս. Եպիս.	Աշքեան	»	13
9.	Տ. Մեսրոպ	Ս. Արքեպիս.	Սուքիասեան	»	10
10.	Տ. Գրիգորիս	Ս. Եպիս.	Ալէաթճեան	»	9
11.	Տ. Տիմոթէոս	»	Սափրիչեան	»	8
12.	Տ. Ստեփաննոս	»	Յովակիմեան	»	7
13.	Տ. Արիստակէս	Ս. Արքեպիս.	Դերձակեան	»	6

14.	Տ.	Երեմիա	Ս.	Եպիս.	Սահակեան	Քուէ	6
15.	Տ.	Ներսէս	»	»	Դէորդեան	»	6
16.	Տ.	Գարեգին	»	»	Սրուանձտեան	»	6
17.	Տ.	Մամբրէ	»	»	Մարկոսեան	»	6
18.	Տ.	Թարութիւն	»	»	Յովհաննէսեան	»	5
19.	Տ.	Ղեւոնդ	»	»	Շիլմանեան	»	5
20.	Տ.	Վահրամ	»	»	Մանկունի	»	4
21.	Տ.	Ստեփան	»	»	Սանտալճեան	»	4
22.	Տ.	Աստուածատուր	»	»	Յովհաննէսեան	»	4
23.	Տ.	Պետրոս	»	»	Թաճմիլեան	»	4
24.	Տ.	Եղնիկ	»	»	Ապահունի	»	4
25.	Տ.	Պօղոս	»	»	Մելիքեան	»	4
26.	Տ.	Յովհաննէս	»	»	Աստուածատուր	»	4
27.	Տ.	Սահակ	»	»	Խապայեան	»	4

Գոհութեամբ եւ օրհնութեամբ կը ծանուցանեմք, թէ Մեծ. Պօղոս Վաղարշակ Տէր Գաբրիէլեանց էֆ. լիատարան ի Տիգրանակերտ, հաճեցաւ նուիրել տաան Խօսնակ Սըլիքանի, Լըճէի եւ Հաղրոյի աղքատ գիւղորէից: Նոյնպէս Ռոտտիթոյի Շնորհազարդ դպրաց դասն մի Խօսնակ Ս. Յովհաննեան վարժարանին ի Ռոտտիթոյ:

ԽՕՍՆԱԿ Կը հրատարակուի ամէն Շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է 30 դրու. Ստամբուլն 10 դրու. Հասք 20 փ:

Գիւղացի բաճանալից Տարեկան բաժանորդագինն է 10 դրու:

Վճարմունք կանխիկ են, դրօսաբույր եւս կ'ընդունուի:

Հանդիսիս վերաբերեալ զուրիւնք ուղղել, Առ

Խմբագիր Խօսնակ Հանդիսի

Վ.Ս.ՀԱՆՆ Վ. ՏԷՐ ՄԻՆՍԱՍԱՆ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ, ԳՈՒՄԳԱՐՈՒ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ՊԱՂՏԱՏԼԵԱՆ

Զամադեբլար, Յակոբեան խան, Թիւ 10, 44, 42, 43

1888

معرف عمومیه نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولشدر

Հայր Զարեհ Բաղդատի Եւ Մանգի:

